

УДК 316.64:2 (477)

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/VSO.2021.15.08>

РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУТИ В ПЕРІОД COVID-19 У ДЗЕРКАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ (КОНТЕНТ-АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІ)

С. А. Сальнікова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
пр. Акад. Глушкова, 4-д, м. Київ, 03680
sv.salnikova@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6368-9480

Д. В. Кривопалий

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01601
ORCID ID: 0000-0001-7382-480X

М. К. Лазоренко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01601
ORCID ID: 0000-0002-7186-5074

У статті вивчається зв'язок між політичними та релігійними інституціями в період пандемії коронавірусу шляхом контент-аналітичного дослідження новинних стрічок загальноукраїнських онлайн-медіа, які входять до рейтингу якісних ЗМІ за даними ІМІ. Виявлено, що інформаційний привід політико-релігійної тематики вичерпався першими місяцями локдауну (березень-травень 2020) і мав головно негативний та нейтральний характер. Політика релігійних інститутів щодо запобігання поширенню вірусу, підтримання дій влади відобразилася у тональності повідомлень про них. Політичні інститути використали релігійні задля формування свого іміджу; це відчутно на рівні відсутності чіткої позиції інститутів, які опікуються питаннями релігії та здоров'я населення, і навпаки, характерних ролей тих, у чиєму віданні означені питання не знаходяться.

Ключові слова: тональність повідомлення, політичні інститути, пандемія коронавірусу, українські церкви, статистичний факт.

Актуальність дослідження. Релігія завжди була і лишається важливим чинником суспільно-політичного життя [1]. Вивчення взаємодії релігії і політики ґрунтується головно на певних функціональних збігах між обома соціальними інститутами як

@ Сальнікова С.А., Кривопалий Д.В., Лазоренко М.К., 2021

фактором політичної поведінки [2], почасти вона є аргументом політичних сил у досягненні своїх інтересів, зокрема задля підвищення власного рейтингу, підтримання іміджу тощо. Феномен політизації релігії є характерним багатьом демократично нестійким системам [3].

Значні корективи у релігійно-політичний взаємозв'язок внесла пандемія Covid-19. Для усіх світових релігій коронавірус став важким випробуванням. Політична верхівка зі свого боку змушена була стабілізувати ситуацію і тим самим зберегти своє домінуюче становище. Прийняті урядом рішучі заходи щодо обмеження публічних і/або масових заходів позначилися на інституті релігії чи не найбільше, адже церкви через неможливість відвідання вірянами богослужінь щонеділі та у великі свята практично закривались. Таким чином, карантин лише підкреслив розрив між консервативними поглядами церкви та новими правилами сучасного світу, що диктуються пандемією. Цілком ймовірно, що такі виклики можуть у подальшому сприяти переоцінці відносин церкви та держави.

Мета і завдання та емпірична база дослідження. З метою вивчення зв'язку між політичними та релігійними інституціями в період пандемії коронавірусу проаналізовано новинні стрічки загальноукраїнських онлайн-медіа.

Чи варто наголошувати, що, з одного боку, механізмом маніпуляції громадською думкою виступають засоби масової інформації, з іншого боку, через маніпулятивність самого питання релігії значення має той факт, які саме ЗМІ взято за основу вибірки. Тож для контент-аналітичного дослідження відповідно до рейтингу якісних медіа, який називається «білим списком», опублікованим Інститутом масової інформації [4], були обрані наступні джерела інформації: Дзеркало тижня (ДТ), Ліга, Українська правда (УП), Букви, Укрінформ, Цензор, Громадське, Радіо Свобода (РС), Український тиждень (УТ), Суспільне.

Емпіричною базою даного дослідження стали новини, що пов'язані з політико-релігійною тематикою загальноукраїнських медіа порталів від 12 березня 2020 року до 20 січня 2021 року. Часовий проміжок відбору документів для контент-аналізу пов'язаний з початком запровадження карантину в Україні через швидке поширення коронавірусу в світі та завершенням релігійних свят і локдауну в Україні відповідно. Для відбору статей реалізовувалася однокрокова вибірка; загалом проаналізовано 277 публікацій.

З урахуванням актуалізації релігійної тематики в Україні (воєнізований конфлікт [5; 6], отримання автокефалії українською православною церквою [7; 8], децентралізаційні процеси [9] тощо) та її політичної “підтримки” можна стверджувати наступне. (1) Більшість статей / новин, пов'язаних з діяльністю релігійних інститутів в умовах пандемії, будуть негативного або нейтрального характеру, і (2) їх кількість залежатиме від обсягу мережі релігійних громад конкретної релігійної

організації, і (3) частота публікацій матиме часовий характер. Можна також припустити, що (4) найпоширенішим інформаційним приводом статей будуть випадки, пов'язані з позицією релігійних інститутів щодо пандемії коронавірусу, а (5) найбільш згадуваними політичними інститутами, які висловлювались щодо релігійної тематики, будуть центральні органи державної влади.

Виклад основного матеріалу. Загальний обсяг отриманих публікацій (277) уможливив аналіз не лише абсолютних показників, тож маємо змогу статистичного порівняння даних у відсотках за окремими індикаторами. З-поміж 10 медіа явних лідерів чи аутсайдерів політико-релігійної тематики немає, зокрема, за кількістю тематичних публікацій вони розмістилися у такій послідовності: Букви (14,8%, або 41), Громадське (13,4%, або 37), УП (11,6%, або 32), ДТ (10,1%, або 28), Ліга (9,7%, або 27), РС (9,7%, або 27), Цензор (9,7%, або 27), УТ (9,4%, або 26), Укрінформ (5,8%, або 16), Суспільне (5,8%, або 16).

Відібрані до аналізу публікації нерівномірно розподілені упродовж усього часового проміжку (Рис. 1). В перші місяці локдауну усе, що торкалося релігії, викликало посилену увагу ЗМІ. Велика кількість публікацій почасти зумовлена невизначеністю поведінки нового вірусу (передається через будь-які поверхні і невеликі “соціальні дистанції” (цей термін набув нового значення у той період часу)), відвідуванням церкви першою імовірно померлою від коронавірусу людиною. Окрім того, ще не зовсім забулася “медіа-ейфорія” з приводу надання Томосу про автокефалію Православній церкві України (від створення ПЦУ 15 грудня 2018 року і по завершенню другого туру виборів Президента України в квітні 2019 року), тоді як релігійне свято Великдень створювало новий інформаційний привід, про нього писали багато видань напередодні, під час і після самого свята.

Різкий спад кількості публікацій пов'язаний зі зниженням цікавості до тематики релігії і коронавірусу в літній період та поверненням до неї лише в разі інформаційного приводу, такого як Різдво, Водохреща чи паломництво до релігійних центрів під час карантину. Проте цього не сталося.

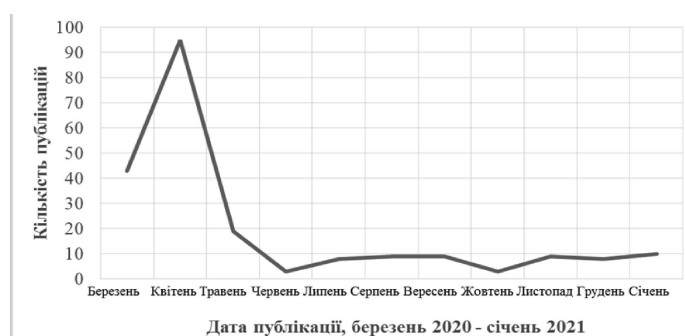

Рис. 1. Розподіл публікацій за часовим проміжком

Аналізуючи дані одного видання (ДТ) за річний період часу Н. Зайцева-Чіпак дійшла висновку, що «кількість фрагментів, що висвітлює негативний вплив релігії на соціо-культурну підсистему, дорівнює кількості фрагментів, присвячених позитивним впливам» [1, с. 42], проте із охопленням більшої кількості видань ми дійшли висновку, що на загальноукраїнських медіа-порталах нейтральний та негативний характер повідомлення зустрічаються з практично однаковою частотою – 37% нейтральних та 36% негативних (102 та 100 статей відповідно). В той же час, позитивні новини становили 27% (75) відносно загальної кількості новин.

Контекст згадування	Індикатор	Загальна к-ть	% від контексту згадування	% від загальної к-ті
Політичні інститути	Президент України	41	20,2	14,8
	МВС	40	19,7	14,4
	Місцева влада	39	19,2	14,1
	Кабмін	29	14,3	10,5
	МОЗ	20	9,9	7,2
	Інше	34	16,7	12,3
	Загалом	203	100	73,3
Релігійні організації	УПЦ МП	87	37,0	31,4
	ПЦУ	77	32,8	27,8
	УГКЦ	39	16,6	14,1
	УПЦ КП	11	4,7	3,97
	Інше	21	8,9	7,6
	Загалом	235	100	84,8
Релігійні свята	Великдень	110	71,9	39,7
	Різдво	31	20,3	11,2
	Водохреща	12	7,8	4,3
	Загалом	153	100	55,2
Державні заходи щодо діяльності церков	Обмеження	55	46,2	19,9
	Заборона	28	23,5	10,1
	Інше	36	30,3	13,0
	Загалом	119	100	43,0

Загалом усі публікації можна було розглядати у розрізі чотирьох контекстів, що перетиналися: політичних інститутів та релігійних організацій, державних заходів щодо діяльності останніх та найбільших релігійних свят (див. Таблиця 1).

Згадування політичних інститутів та владних акторів у тому числі стосовно діяльності релігійних інституцій мало місце у 73% (203) публікацій від їх загальної

кількості. Президент України був найбільш згадуваним органом державної влади – на нього посилалися у 15% (41) публікацій. На другому місці за кількістю згадувань знаходиться Міністерство Внутрішніх Справ України з показником 14% (40); цей державний орган у більшості надавав статистичну інформацію щодо діяльності релігійних інституцій у період пандемії коронавірусу. Загалом варто наголосити на тому, що серед найчастіших згадок мали місце також органи місцевого самоврядування, Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я – 14% (39), 10% (29), 7% (20) відповідно. У 12% (34 повідомлення) випадків від загальної кількості, ретранслятором офіційних заяв політичних інститутів були інші органи державної влади. Важливим в даному контексті є питання діяльності Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, де проблема релігії є прямим предметом відання служби. В рамках цього дослідження з проаналізованих 277 новин жодного посилання на дану службу віднайдено не було. «Обмеження діяльності релігійних організацій на період карантину виявилися доволі розмитими» [10, с. 7], на противагу, до прикладу, чіткій регуляції в сфері освіти і науки, тож були відданими на рішення глав церков і деномінацій; звідси, не всі релігійні організації продемонстрували «високий рівень дисципліни в умовах карантинних обмежень» [10, с. 8], що є однією із причин потрапляння у фокус МВС України.

Діяльність окремої релігійної організації та її членів в період пандемії коронавірусу в Україні висвітлювалася у абсолютній більшості новин – 85% (235) від загальної кількості повідомлень, при цьому найбільшу кількість мали Українська Православна Церква Московського Патріархату (УПЦ МП) та новостворена Православна Церква України (ПЦУ) – 31% та 28% (87 та 77) відповідно від усього масиву проаналізованої інформації. Не так часто згадувались Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ), Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦ КП), котра має досить невизначене юридичне становище, та інші релігійні громади – 14%, 4% та 8% (39, 11 та 21 повідомлення) відповідно (див. Таблиця 1).

Важливим в контексті даного дослідження є факт того, що більшість новин, пов'язаних з політико-релігійною тематикою загалом та пандемією коронавірусу зокрема, припадають на період релігійних святкувань (55% (153) публікацій від загальної їх кількості). Відповідно до даної категорії, Великдень як важливий інформаційний привід мав місце у 40% (110) новин, в той час як Різдво та Водохреща – значно меншу кількість згадувань – 11% та 4% (31 та 12) відповідно (див. Таблиця 1).

Щодо державних заходів, що покликані певним чином регулювати діяльність релігійних інститутів, то про них згадувалося у 43% (119) новинних повідомлень. В більшості своїй це були обмеження (20% (55)) та заборона (28 (10%)) діяльності релігійних інститутів, хоча були наявні й інші (13% (36)) види державних заходів

примусу та контролю (див. Таблиця 1).

Ставлення політичних інститутів та органів державної влади України до діяльності релігійних громад в період пандемії коронавірусу відображає характер тих повідомлень, джерелом яких вони виступають. Розглянемо відповідні дані (див. Таблиця 2). Найбільш наповненою є категорія повідомлень із нейтральною тональністю – таких є 41% (83), майже однаково наповненими, третина від загальної кількості, є категорії з полярними тональностями – їх є 28% (57) та 31% (63) із позитивною та негативною тональністю відповідно. Проте більш цікавим є такий розподіл повідомлень у розрізі інститутів. У таблиці 2 чітко видно, що найбільш позитивною тональністю тексту характеризуються висвітлення позиції Президента України – 66% (27) від загальної кількості повідомлень Президентом та 47% від загальної кількості усіх позитивно забарвлених текстів. Міністерство внутрішніх справ (представлене його очільником А. Аваковим), навпаки, має найбільшу кількість негативних повідомлень – 55% (22) та 35% відповідно. Цікаво, що Міністерство охорони здоров'я, як і Кабінет Міністрів в цілому, зберігають головно нейтралітет. У споживача відповідної інформації, достатньо чутливої для більшості українців, у т.ч. прихожан різних церков, має скластися враження “позитивного” Президента, “здатного (ви)рішати будь-які проблеми” Міністра внутрішніх справ на фоні “бездіяльних” чи “розгублених” решти інститутів влади найвищого рівня.

Інакша ситуація на рівні місцевих влад, які безпосередньо вирішували делеговані їм центральною владою проблеми, пов'язані із пандемією коронавірусу. Їхні ставлення і дії відобразилися у національних ЗМІ майже такою кількістю повідомлень, як від Президента України та МВС; повідомлення мають головно негативну (44% (17) від загальної кількості повідомлень від місцевої влади та 27% від усіх негативних повідомлень) чи нейтральну (36% (14) та 17% відповідно) тональність.

Таблиця 2

Ставлення політичних інститутів до діяльності релігійних інститутів

Тональність	Політичний інститут						Загалом
	Президент України*	Кабінет Міністрів**	МВС***	МОЗ****	Місцева влада*** **	Інші**** **	
Позитивна	27	6	7	2	8	7	57 (28%)
Негативна	6	4	22	8	17	6	63 (31%)
Нейтральна	8	19	11	10	14	21	83 (41%)
Загалом	41 (20%)	29 (14%)	40 (20%)	20 (10%)	39 (19%)	34 (17%)	203

*Розподіл повідомлень є таким: 65,9% / 14,6% / 19,5% («+» / «-» / «0» відповідно).

**Розподіл повідомлень: 20,7% / 13,8% / 65,5% («+» / «-» / «0» відповідно).

***Розподіл повідомлень: 17,5% / 55,0% / 27,5% («+» / «-» / «0» відповідно).

****Розподіл повідомлень: 10,0% / 40,0% / 50,0% («+» / «-» / «0» відповідно).

*****Розподіл повідомлень: 20,5% / 43,6% / 35,9% («+» / «-» / «0» відповідно).

*****Розподіл повідомлень: 20,6% / 17,6% / 61,8% («+» / «-» / «0» відповідно).

Загалом політичні інститути демонструють не ставлення в межах своїх компетентностей, а розподілені ролі. Характер зв'язку підтверджує Хі-квадрат Пірсона (через низьку наповненість позитивними повідомленнями категорію МОЗ віднесено до категорії Інше), він є статистично значущим ($\chi^2=56,94$, і для $f=2 \cdot 4=8$, $\chi_{0,05}^2=15,51; 20,09$ при $p=0,05; 0,01$, звідси $\chi_{0,05}^2 < \chi^2$). Таким чином нам вдалося верифікувати твердження дослідниці взаємодії релігії і політики Г. Купріянової про те, що «релігія використовується політичними діячами з метою поширення свого впливу на народні маси» [11, с. 60], та, власне, ідентифікувати «політичного діяча».

Важливим є висвітлення релігійних інститутів у аналізованій період часу. Примітно, що найбільш наповненою була категорія негативних повідомлень – 38% (90), найменш – нейтральних, таких 29% (68). Повідомлення із негативною тональністю домінували при згадуванні УПЦ МП (59% (51)), тоді як позитивна тональність була характерна повідомленням зі згадуванням УГКЦ (72% (28)). До половини згадувань ПЦУ (43% (33)) мали нейтральну тональність, майже третина (31% (24)) – позитивну, іще понад чверть (26% (20)) – негативну тональність.

Таблиця 3

Позиція релігійних інститутів щодо ситуації, пов'язаної з пандемією коронавірусу

Тональність	Релігійний інститут					Загалом
	ПЦУ*	УПЦ МП**	УПЦ КП***	УГКЦ****	Інші*****	
Позитив	24	16	3	28	6	77 (33%)
Негатив	20	51	6	5	8	90 (38%)
Нейтрально	33	20	2	6	7	68 (29%)
Загалом	77 (33%)	87 (37%)	11 (5%)	39 (17%)	21 (9%)	235

*Розподіл повідомлень: 31,1% / 26,0% / 42,9% («+» / «-» / «0» відповідно).

**Розподіл повідомлень: 18,4% / 58,6% / 23,0% («+» / «-» / «0» відповідно).

***Розподіл повідомлень: 27,3% / 54,5% / 18,2% («+» / «-» / «0» відповідно).

****Розподіл повідомлень: 71,8% / 12,8% / 15,4% («+» / «-» / «0» відповідно).

*****Розподіл повідомлень: 28,6% / 38,1% / 33,3% («+» / «-» / «0» відповідно).

Як у випадку політичних інститутів, встановлено статистичний факт зв'язку між релігійним інститутом (через низьку наповненість позитивними повідомленнями категорію УПЦ КП віднесено до категорії Інше) та контекстом згадувань про них у ЗМІ ($\chi^2=57,89$, і для $f=2 \cdot 3=6$, $\chi_{0,05}^2=12,59; 16,81$ при $p=0,05; 0,01$, звідси $\chi_{0,05}^2 < \chi^2$). Характер зв'язку є описаним вище. Проте стверджувати про «розподілені ролі» між релігійними інститутами, на відміну від випадку політичних інститутів, не можна, принаймні за причини визначеної позиції різних церков. Зокрема, В. Токман

за підсумками позиції ряду церков та прийнятих ними рішень, підсумував: «Православна церква України, Українська греко-католицька церква, Римсько-католицька церква в Україні демонструють високий рівень дисципліни в умовах карантинних обмежень, передусім, в силу дотримання рекомендацій Вселенської патріархії та Ватикану» [10, с. 8]. ПЦУ МП не підтримала рішень Вселенського патріарха Варфоломія щодо закриття церков напередодні Великодня, онлайн-богослужінь, підтримання обмежувальних заходів влади тощо. Натомість велися дискусії про (не)безпечність “однієї ложечки”, (не)обов’язковість присутності у церкві, (не)освячення Паски оффлайн тощо. В умовах пандемії коронавірусу ряд релігійних організацій виявилися не лише активними та конкурентними у сфері релігії [12], а й активними та солідарними перед викликом, який загрожує життю людей, незалежно від віри та національності.

Таблиця 4

Баланс тональності*, політичні та релігійні інститути

Політичний інститут	Президент України	Кабінет Міністрів	МВС	МОЗ	Місцева влада	Інші	Загалом
Баланс тональності	0,512	0,069	-0,375	-0,300	-0,231	0,029	-0,030
Релігійний інститут	УГКЦ	ПЦУ	УПЦ КП	УПЦ МП	-	Інші	Загалом
Баланс тональності	0,590	0,052	-0,273	-0,402	-	-0,095	-0,055

* Різниця між позитивними та негативними повідомленнями, поділена на їх загальну кількість.

Загалом висвітлення обох інститутів ЗМІ в період Covid-19 дещо тяжіло до негативної тональності (див. Таблиця 4). Показник балансу тональності явно демонструє двох лідерів позитивного представлення у ЗМІ: це УГКЦ (0,59) та Президент України (0,51) та негативного: УПЦ МП (-0,40) та МВС (-0,38).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Задля вивчення зв’язку між політичними та релігійними інститутами України в період пандемії коронавірусу авторами проаналізовано новинні стрічки десяти загальноукраїнських онлайн-медіа, які входять до списку рейтингу якісних медіа [4], зокрема: Дзеркало тижня (ДТ), Ліга, Українська правда (УП), Букви, Укрінформ, Цензор, Громадське, Радіо Свобода (РС), Український тиждень (УТ), Суспільне. За період від 12 березня 2020 року до 20 січня 2021 року було відібрано та проаналізовано 277 публікацій.

Частота публікацій на політико-релігійну тематику має часовий характер, зокрема третина публікацій припадає на період Великодня (березень-травень), надалі ЗМІ втрачають інтерес до релігійної тематики, відновити який не вдалося навіть

Різдвяним святам.

Попри намагання ЗМІ балансувати позитивні та негативні новини, виявляємо, що більшість статей, пов'язаних з діяльністю релігійних інститутів в умовах пандемії, мають негативну або нейтральну тональність. Тональність повідомлень у розрізі релігійних інститутів відображає політику останніх щодо пандемії коронавірусу та підтримку, чи навпаки, дій влади щодо запобігання поширенню вірусу. Таких висновків щодо політичних інститутів, на жаль, зробити не можна. Інститути, у чьому віданні знаходяться питання релігії чи здоров'я населення, або взагалі не висвітлювали у ЗМІ свою позицію, або ж зберігали нейтралітет. Між двома центральними органами державної влади – Президент України та Міністр внутрішніх справ – були чітко розподілені позитивна та негативна ролі відповідно. Власне, центральні органи державної влади згадувалися значно частіше, аніж локальні, яким перші делегували вирішення практичної сторони питання – надання медичної допомоги усім, хто її потребуватиме.

Проблематика взаємодії релігії з політикою чітко проглядалася у результатах контент-аналітичного дослідження. Зокрема, помітним є вплив релігійних інститутів як специфічних систем суспільного управління на релігійну поведінку їхніх прихожан в умовах пандемії; характер цього впливу відображав також відносини між церквою і державою. Цікавим цей вплив може бути і на рівні (не)релігійної поведінки, наприклад, щодо вакцинації проти Covid-19, проте потребує подальшого вивчення. Використання релігійного чинника для вдоволення власних політичних амбіцій, всупереч декларованню дистанційованості держави від релігії, вдалося підтвердити статистично.

Список використаних джерел

1. Зайцева-Чіпак Н. О. Особливості впливу релігійного чинника на базові підсистеми сучасного українського суспільства. Український соціум. 2011. № 3. С. 35-44. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2011_3_4
2. Спренне, А. Соціологічні теорії політичної поведінки в аналізі впливу релігії на політику. Соціологічні студії. 2017. № 1(10). 12-20. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2017-01-12-20>
3. Susanto N. H. Politicization of Religion and the Future of Democracy in Indonesia in Populism Theory. Journal for the Study of Religions and Ideologies. 2019. Vol. 18. No. 54. <http://jsri.ro/ojs/index.php/jsri/article/view/1143>
4. ІМІ склав список 10 сайтів з якісною інформацією (2021). Інститут масової інформації. Отримано 21.01.2021 з <https://imi.org.ua/news/imi-sklav-spysok-10-sajtiv-z-yakisnoyu-informatsiyeyu-i37201>
5. Stepanenko, V. Ukrainian churches and civil society in the Euromaidan and the Russian-Ukrainian Conflict: a sociological analysis. Religion During the Russian Ukrainian Conflict. E. A. Clark, D. Vovk (ed.), London: Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/9780429288463>
6. Kalenychenko, T. Orthodoxy on the ground: how to deal with religion in conditions of armed conflict. Canadian Slavonic Papers. 2020. Vol. 62. No. 3-4. <https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1838728>
7. Salnikova, S. Religious Transitions in Ukraine: Political Support, Tomos and

Attitudes Towards It. Transformation of social institutions in the information society: theses of IV Congress SAU, Kharkiv. October 28-29, 2021. pp. 382-384.

8. Bremer, Th. Shoulda, coulda, woulda – missed opportunities, lost chances, bad options for the Moscow Patriarchate. *Canadian Slavonic Papers*. 2020. Vol. 62. No. 3-4. <https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1834718>

9. Salnikova, S., Klymenko, E., Yemelianova, Y. Features of Consolidation of the Ukrainian Nation in the Conditions of Decentralization. *Comprehensible Science. ICCS 2021. Lecture Notes in Networks and Systems*. Vol. 315. pp. 329-340. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85799-8_28

10. Токман, В. В. Релігійні організації в умовах пандемії COVID-19. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. 8 с. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/relegiyni-organizatsii-covid.pdf>

11. Куприянова, Г. М. Взаимодействие религиозной и политической сфер общества: история и современность. *Вестник Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта*. Сер. 3. 2011. №2. С. 57–60.

12. Krindatch, A. D. Religion in Postsoviet Ukraine as a Factor in Regional, Ethno-Cultural and Political Diversity. *Religion, State & Society*. 2003. Vol. 31. No. 1. pp. 37–73. <https://doi.org/10.1080/0963749032000045846>

References

1. Zaytseva-Chipak, N.O. (2011). Peculiarities of Influence of Religious Factor on Basic Subsystem of Modern Ukrainian Society. *Ukr. Socium*. 3. 35-44. [in Ukrainian]

2. Sprenne, A. (2017). Sociological Theories of Political Behavior in the Analysis of the Influence of Religion on Politics. *Sociological Studios*. 1(10). 12-20. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2017-01-12-20> [in Ukrainian]

3. Susanto N. H. Politicization of Religion and the Future of Democracy in Indonesia in Populism Theory. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 2019. Vol. 18. No. 54. <http://jsri.ro/ojs/index.php/jsri/article/view/1143> [in English]

4. 10 Online Editions That Produce High Quality News – IMI List (2021). The Institute of Mass Information (IMI). Retrieved January 21, 2021 from <https://imi.org.ua/en/news/10-online-editions-that-produce-high-quality-news-imi-list-i37218> [in English]

5. Stepanenko, V. Ukrainian churches and civil society in the Euromaidan and the Russian-Ukrainian Conflict: a sociological analysis. *Religion During the Russian Ukrainian Conflict*. E. A. Clark, D. Vovk (ed.), London: Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/9780429288463> [in English]

6. Kalenychenko, T. Orthodoxy on the ground: how to deal with religion in conditions of armed conflict. *Canadian Slavonic Papers*. 2020. Vol. 62. No. 3-4. <https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1838728> [in English]

7. Salnikova, S. Religious Transitions in Ukraine: Political Support, Tomos and Attitudes Towards It. Transformation of social institutions in the information society: theses of IV Congress SAU, Kharkiv, October 28-29, 2021. pp. 382-384. [in English]

8. Bremer, Th. Shoulda, coulda, woulda – missed opportunities, lost chances, bad options for the Moscow Patriarchate. *Canadian Slavonic Papers*. 2020. Vol. 62. No. 3-4.

<https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1834718> [in English]

9. Salnikova, S., Klymenko, E., Yemelianova, Y. Features of Consolidation of the Ukrainian Nation in the Conditions of Decentralization. In: Antipova T. (eds) *Comprehensible Science. ICCS 2021. Lecture Notes in Networks and Systems*. vol. 315. pp. 329-340. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85799-8_28 [in English]

10. Tokman, V. V. Religious organizations in the context of the COVID-19 pandemic. National Institute for Strategic Studies. 2020. 8 p. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/relegiyini-organizatsii-covid.pdf> [in Ukrainian]

11. Kupriyanova, G. M. Interaction between religious and political spheres of society: history and modernity. *Bulletin of the Belarusian State University*. 2011. Vol. 3. No. 2. pp. 57–60. [in Russian]

12. Krindatch, A. D. Religion in Postsoviet Ukraine as a Factor in Regional, Ethno-Cultural and Political Diversity. *Religion, State & Society*. 2003. Vol. 31. No. 1. pp. 37–73. <https://doi.org/10.1080/0963749032000045846> [in English]

RELIGIOUS INSTITUTIONS DURING COVID-19 IN THE MIRROR OF UKRAINIAN POLITICS (CONTENT-ANALYTICAL RESEARCH OF MEDIA)

S. Salnikova

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Glushkova Avenue 4d, Kyiv, 03680
sv.salnikova@gmail.com

D. Kryvopalyy

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrska Street, 60, Kyiv, 01601

M. Lazorenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrska Street, 60, Kyiv, 01601

The study of the relationship between political and religious institutions during the coronavirus pandemic is presented in the article. The authors conducted a content-analytical study of the news of ten all-Ukrainian online media, which are included in the ranking of quality media according to IMI. Using a simple sample, the authors selected 277 publications on political and religious topics for the period from March 12, 2020 to

January 20, 2021 (from the beginning of quarantine in Ukraine to the end of religious holidays and lockdown). It was found that the informational occasion of political and religious issues was exhausted in March-May 2020 and had a mainly negative and neutral tone. The policy of religious institutions to prevent the spread of the virus, to support the actions of the authorities was reflected in the tone of reports about them. The UGCC, the PCU and the UOC-MP are the most mentioned in the media. In particular, the UGCC has the most positive reports in the media, almost three quarters ones; up to half of PCU reports are positive and one third are neutral; when mentioning the UOC-MP, more than half of the reports have a negative tone.

Political institutions used religious institutions to shape their image. This is observed in two cases: the lack of a clear position of those institutions that care about religion and public health in Ukraine, and vice versa, the presence of polar roles of those institutions in whose jurisdiction these issues are not. It should be added that there is a disproportion in the number of reports from political institutions with a bias to the second case. The use of the religious factor to satisfy one's own political ambitions, contrary to the declaration of the state's distance from religion, has been confirmed statistically.

Key words: tone of message, tone balance, political institutions, coronavirus pandemic, Ukrainian churches, statistical fact.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.2021

Прийнята до друку 17.11.2021